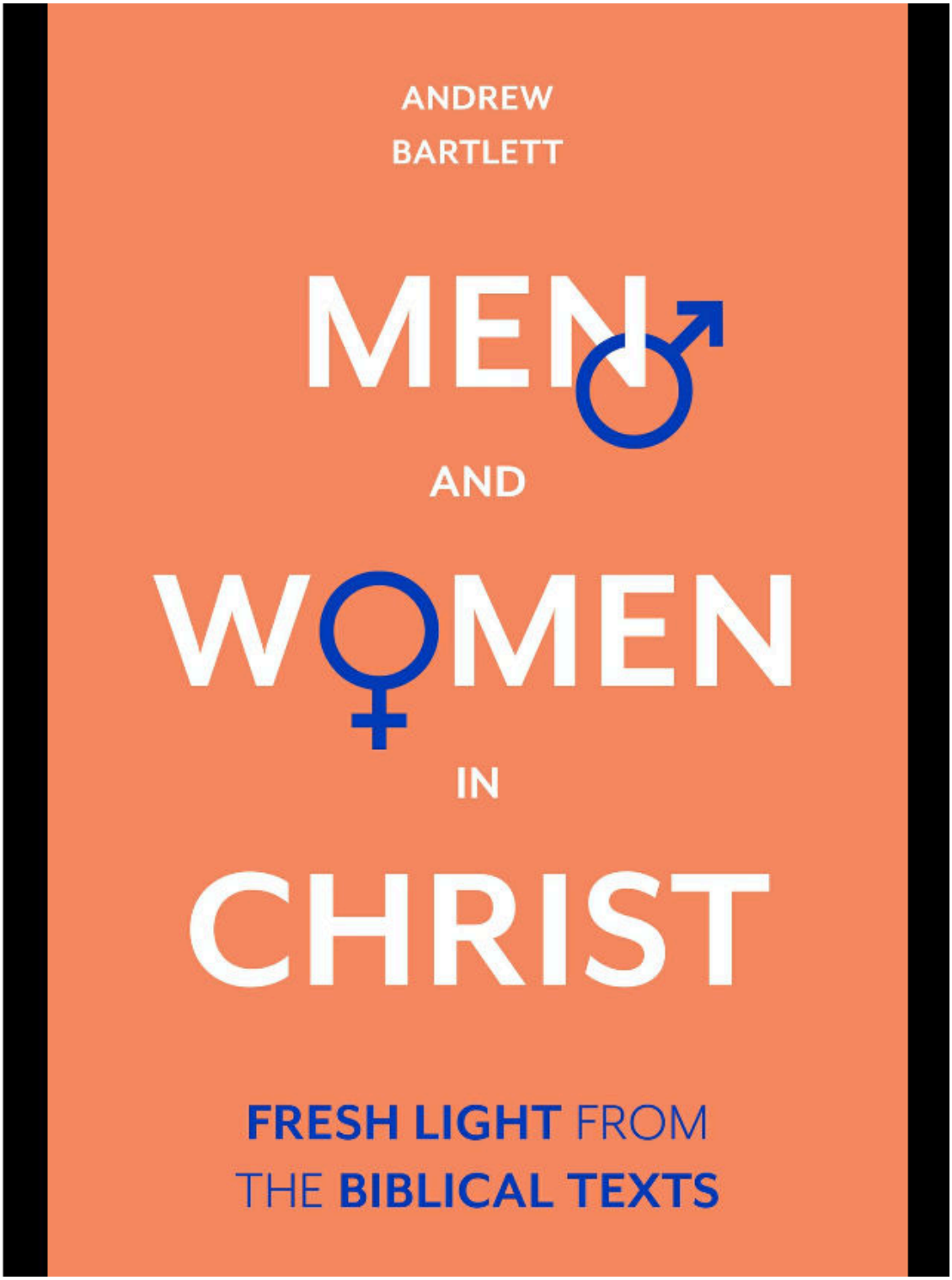
Bartlett, Andrew. Men and Women in Christ IVP

Andrew Bartlett KC danas uglavnom radi kao međunarodni posrednik (medijator). Kao oštrouman mislilac temeljito je proučio i obradio temu uloge žene i muškarca u Novom zavjetu i u Bibliji u cjelini, uzimajući u obzir sve teološke argumente. Nastoji temi pristupiti nepristrano, što mu je, po mojem mišljenju, i uspjelo. To se vidi po tome što na nekim mjestima kritizira i egalitarno stajalište kad su argumenti jednostavno slabi ili nisu dobro utemeljeni. Ovaj dokument sadrži sažetak glavnih poglavlja koji je sam Bartlett sastavio.



Njemački prijevod: Hans-Jörg Ronsdorf, revidirano u listopadu 2026.

Ovaj dokument objavljen je uz dopuštenje Andrewa Bartletta na mrežnoj stranici www.hans-joerg-ronsdorf.de.

U skladu sa Svetim pismom zastupam uvjerenje da i žene u crkvi moraju obavljati službe poučavanja i vodstva kako bi se poduprlo zdravlje Crkve i mjesne crkve.

25. svibnja 2025.

Sažetak poglavlja 1: Preispitati tradiciju, tražiti jedinstvo

1. Jedinstvo kršćana narušava polarizirajući rascjep između egalitarista (onih koji zastupaju stajalište da su muškarci i žene jednaki te mogu služiti u svim službama i oblicima vodstva) i komplementarista (onih koji zastupaju stajalište da je Bog muškarcima i ženama dao različite uloge, a vodstvo pripada muškarcima).
2. Tradicionalno tumačenje Biblije, prema kojem su žene po naravi niže od muškaraca, s pravom je odbačeno jer se više temelji na patrijarhalnoj kulturi nego na samom tekstu. I egalitaristi i komplementaristi danas smatraju žene i muškarce po naravi jednako vrijednima i u međuvremenu prihvaćaju da žene u društvu u cjelini mogu preuzeti zadaće vodstva. Komplementaristi ipak ustraju na vodstvu muškarca u crkvi i u braku.
3. Vjerno tumačenje Biblije daje Pismu prednost pred tradicijom, pazi na kulturu, u kontekstu se vraća izvornom jeziku, traži dosljednost i slijedi kanonski pristup usredotočen na Krista; i to čini s duhovnom otvorenošću i praktičnom mudrošću (Dodatak 1).
4. Primjena tih metoda vodi do zaključaka ove knjige, naime da su komplementarno i egalitarno stajalište svako djelomično ispravno, a djelomično pogrešno.
5. Ako se kršćani u tim pitanjima mogu približiti jedni drugima, to će se svidjeti Gospodinu i ojačati službu crkve kao soli i svjetla u zbunjenom i ranjenom svijetu.

Sažetak poglavlja 2: Muž i žena, muškarci i žene: 1 Kor 7

1. Premda se 1 Kor 7 ističe kao najopširnija obrada braka u Novom zavjetu i sadrži jedino izričito spominjanje muževljeve vlasti u Novom zavjetu, to se mjesto u komplementarnim analizama obično previđa ili umanjuje.
2. Pavlov pogled na svijet usredotočen je na Krista. Stvaranje ostaje u vidokrugu, ali u prvom su planu otkupljenje i novo stvorenje. Njegov pogled na brak uzima u obzir da je Mesija došao i da je kraj na vidiku. To relativizira sve sadašnje životne okolnosti vjernika; u usporedbi s onim što će doći, one postaju nevažne. U tom svjetlu Pavao preporučuje život bez braka i zastupa upadljivo ravnopravan pogled na brak.
3. Kao što Pavao poučava u recima 3-5, muž i žena imaju jednaku vlast. On odbacuje jednostrano odlučivanje. Vodstvo muža shvaćeno kao jednostrana vlast nad njegovom ženom izravno proturječi apostolovu nauku.
4. Reci 3-5 ne mogu se s pravom smatrati posebnom iznimkom od jednostrane muževljeve vlasti, koja bi vrijedila samo za spolni odnos i zajedničku molitvu.

5. Koliko se može razabrati iz redaka 1-16, 25-28 i 32-40, Pavao predviđa potpunu jednakost u osobnim odnosima između muškaraca i žena. Da je Pavao vjerovao u hijerarhijsku, jednostranu vlast muža nad ženom, bilo bi neobjašnjivo da je napisao te riječi.

6. To ne znači da je Pavao egalitarist u modernom smislu. On ne poziva pojedinca da u braku ostvaruje svoja prava; naprotiv, poziva svakoga od ravnopravnih partnera da se drugome podloži, u skladu s Rim 12,10; Gal 5,13; Fil 2,3.

Sažetak poglavlja 3: Hijerarhije, podložnost i ljubav: Kol 3 i Ef 5

1. Poslanica Kološanima i Poslanica Efežanima napisane su otprilike u isto vrijeme i bile su namijenjene tome da se prenose od crkve do crkve; stoga ih je primjereno promatrati zajedno.

2. Pavao ne odbacuje hijerarhije kad su primjerene.

3. Riječ „podložiti se“ (*hupotassō*) sadrži misao da se po rangu stoji ispod nekoga drugoga. Ali Pavlova uputa ženama da se podlože sama po sebi još ne pretpostavlja hijerarhiju u braku. Moramo odlučiti misli li on da se žene trebaju podložiti zato što njihovi muževi *imaju* vlast nad njima ili misli da se žene trebaju ponašati *kao da* su njihovi muževi iznad njih.

4. Podložnost u kršćanskim odnosima ne znači iskazivati drugom čovjeku poslušnost bez pogovora. Ne postoji kršćanska dužnost slijediti drugog čovjeka u nepravdu.

5. U kulturi prvoga stoljeća nije bilo jedinstvenog pogleda na brak, ali je muž obično imao jednostranu vlast nad ženom.

6. Pavlove upute ženama da se podlože i muževima da ljube djelomično su određene praktičnim razlozima.

7. Pavao podupire vlast roditelja nad djecom, ali ne i vlast robovlasnika nad robovima. Usporedba triju odnosa u kućanstvu (žena prema mužu, dijete prema ocu, rob prema gospodaru) ne dokazuje da Pavao odobrava jednostranu vlast muža nad njegovom ženom.

Sažetak poglavlja 4: Brak oslikava Spasitelja: Ef 5

1. Jedini brak u dovršenju novoga stvorenja bit će sjedinjenje Krista i njegova naroda. U Ef 5 Pavao poučava da brak u sadašnjem vremenu treba shvatiti kao putokaz prema toj stvarnosti. Kako se muž i žena odnose jedno prema drugome treba razumjeti kao dio onoga što proizlazi iz toga da ih ispunjava Duh Sveti kako bi živjeli život sličan Kristovu.

2. Pavao rabi metaforu „glave“ kako bi opisao i Kristov odnos prema Crkvi i muževljev poziv u braku. U grčkom to nije bila ustaljena metafora sa samo jednim značenjem, pa se njezino značenje mora odrediti iz konteksta. U Ef 1,21-23 naglasak je vjerojatno na Kristovu gospodstvu, a u 4,13-16 na njegovoj ulozi Spasitelja. Četiri obilježja pokazuju da Pavao na muža primjenjuje drugo značenje. To su (a) apozicija „glava Crkve“ i „on sam Spasitelj tijela“ u 5,23; (b) Pavlova tema Spasitelja u 5,25-33; (c) njegova uporaba Knjige postanka u 5,31-32; i (d) prva riječ retka 5,24 (*alla*, „ali“), koja se može objasniti u skladu s kontekstom samo ako Pavao uspoređuje muža s Kristom kao Spasiteljem, a ne kao Gospodarom.

3. Značenje muževljeve uloge glave, kako proizlazi iz metafore glave i tijela i iz usporedbe Krista i Crkve, sastoji se u tome da on ima posebnu obvezu na požrtvovnu ljubav za dobro svoje žene. Ako muž uopće nosi krunu, onda je to trnova kruna.

4. Žene se trebaju ponašati kao da su im muževi gospodari. To ne znači da su muževi gospodari svojih žena. Kao razloge za ženinu podložnost Pavao navodi Kristov primjer i strahopoštovanje prema njemu (r. 1-2, 21-22) te muževljevu odgovornost za požrtvovno služenje (r. 22-23). Razlog koji bi se temeljio na jednostranoj muževljevoj vlasti koju je dao Bog ne navodi.

5. Podložnost koju Pavao traži u 21. retku dobrovoljna je, uzajamna podložnost vjernika jednih drugima. Muževi od nje nisu izuzeti u odnosu prema svojim ženama.

6. U gore objašnjenom ograničenom i posebnom smislu Pavao razlikuje odgovornosti muževa i žena. Egalitarno gledište, koje odbacuje svako jasno razlikovanje odgovornosti, nije u skladu s Pavlovom uporabom metafore glave i tijela i s usporedbom Krista i Crkve.

7. Brakovi koji se žive prema uzoru iz Ef 5 mogu na divan način oslikati poniznost Isusa Krista i njegovu požrtvovnu ljubav prema njegovoj Crkvi.

8. Čini se da Pavao predviđa zajedničko vođenje kućanstva i ne propisuje kako odgovornost za obitelj treba raspodijeliti između muškaraca i žena.

Sažetak poglavlja 5: Stvaranje i život: Post 1-3 i dalje

1. Komplementarno tumačenje Post 1-3, koje zastupa muškarčevu vlast vodstva, nema izričitog uporišta u biblijskom tekstu. Temelji se na zaključcima koji su u najboljem slučaju nesigurni. Nijedan od njih ne proizlazi nužno iz teksta.

2. Biti muškarac ili žena činjenica je dana stvaranjem. Žena je prikazana kao stvorena zato da muškarcu bude snažna saveznica. To upućuje na jasnu razliku između muškarca i žene.

3. Tekst Knjige postanka tu razliku ne definira niti razrađuje. Ostavlja otvorenom mogućnost da druga mjesta u Pismu otkriju odgovornosti u vodstvu. Ali ne utemeljuje vladavinu muškarca. Vladavina muža nad njegovom ženom, kako je opisana u Post 3,16, prikazana je kao negativna posljedica pada u grijeh. To nije nešto što bi trebalo svjesno nastaviti ili još pojačati.

4. U Starom zavjetu nema teksta koji kaže da muževi trebaju vršiti vlast nad svojim ženama.

5. Pismo ne propisuje određenu raspodjelu uloga muškarca i žene u brizi za obitelj. Opis plemenite žene u Izr 31, koja i zarađuje za život i vodi kućanstvo, daje idealiziranu sliku u određenom povijesnom i kulturnom okruženju. Životne okolnosti, sposobnosti i darovi ljudi različiti su. Smatrati Izr 31 obvezujućim propisom značilo bi pogrešno razumjeti tekst.

6. Nauk o stvaranju ne može dati konačan odgovor na pitanje kršćanskog braka, jer moramo ići dalje od pitanja „Kako je Bog uredio izvorno stvorenje prije pada u grijeh?“ i pitati također: „Koja je Božja namjera za otkupljene ljude?“ i „Kako trebamo živjeti sada s obzirom na tu namjeru?“

7. Ustanovljenje braka u Post 2,24 ima duhovno značenje jer unaprijed upućuje na sjedinjenje Krista i njegove Crkve (Ef 5,31). Čak i kad bi komplementarno tumačenje Post 1-3 bilo ispravno, iz toga ne bi slijedilo da u Kristu muškarac treba vladati nad ženom. Otkupljenje u Kristu vodi vjernike naprijed u novo stvorenje, a ne natrag u vrijeme prije pada u grijeh.

8. Primjeri iz Staroga zavjeta u kojima žene vode uz Božje odobravanje ne mogu se uskladiti s postojanjem načela prema kojem žene nikada ne bi smjele voditi muškarce ni vršiti vlast nad njima.

Sažetak poglavlja 6: Podložnost i čast: 1 Pt

1. Petrov pogled na život usredotočen je na Krista. Primjer ponizne ljubavi i podložnosti našega Gospodina jasno se ističe u Prvoj Petrovoj poslanici.

2. Pritom Petar razmatra kako se to može primijeniti na različite situacije u kojima kršćanski vjernici trebaju iskazivati čast drugima, među ostalim i na brak.

3. Među razlozima koje Petar navodi za podložnost žena njihovim muževima jesu: (a) da ih pridobiju; (b) blag duh mio je Bogu; i (c) primjer svetih žena iz prošlosti, poput Sare. Ona na divno ohrabrujući način oslikava podložnost Bogu – a time i svojemu mužu – u nepovoljnim okolnostima (3,1-6). Analogije koje Petar navodi za podložnost žena jesu poziv svim vjernicima da se podlože (2,15-17), uputa robovima da se podlože čak i nepravednim gospodarima (2,18-21) i primjer Krista, koji se podložio onima koji su mu nepravedno nanosili patnje (2,21-24). Među njegovim razlozima nije to da je Božji plan postavio muževe u položaj jednostrane vlasti nad njihovim ženama. Da je to smatrao istinitim, to bi bio krajnje očit razlog da ga navede. Nigdje u Bibliji nema mjesta u Pismu koje upućuje muževe da vrše jednostranu vlast nad svojim ženama.

4. Muževi se trebaju ponašati „isto tako“, s blagošću, i iskazivati čast svojim ženama (3,7). To upućuje na uzajamnu podložnost.

5. Biti nazvan baštinikom pravoga Boga najviši je mogući položaj časti. Muškarac i žena jednako su „subaštinici milosti života“. Uz točan prijevod, pažljivo čitanje i ispravno razumijevanje, 1 Pt 3,1-7 ne podupire jednostranu vlast muškarca nad ženom.

6. Patrijarhalna kultura zloupotrijebila je 1 Pt 3,1-7. Muževi ne bi smjeli prisiljavati svoje žene. Gdje postoji obiteljsko nasilje, treba poduzeti korake da se ono zaustavi.

7. Uzajamna podložnost u kršćanskim odnosima spojiva je s primjerenim vodstvom. Kršćansko vodstvo u crkvi ne znači nasilno vršiti prisilu nad drugim ljudima. Gdje je potrebna crkvena stega, najjača primjerena mjera jest isključenje – i ništa više od toga.

Sažetak poglavlja 7: Skrivena značenja? 1 Kor 11

1. Redak 1 Kor 11,3 okvirna je izjava koja stoji kao naslov iznad Pavlovih izlaganja o molitvi i proroštvu. On nosi njegovu argumentaciju.

2. Što Pavao misli, ne može se sigurno ni uvjerljivo razjasniti pozivanjem na fine nijanse nauka o Trojstvu.

3. Proučavanja riječi pokazuju da su „vlast nad“ i „izvor“ moguće metaforičke uporabe riječi *kephalē* (glava). Uporaba riječi na drugim mjestima ne može odlučiti koje značenje Pavao namjerava u ovom retku. Ono se mora utvrditi ispitivanjem konteksta.

4. Hijerarhijsko tumačenje, koje Pavlovu nakanu vidi u vlasti muškaraca nad ženama, ne može biti ispravno jer u osam točaka proturječi tekstu. Osobito je važno ovo: hijerarhijsko tumačenje zahtijeva

da se zanemari funkcija Pavlove okvirne izjave, da se 10. redak pogrešno prevede i da se pretpostavi kako je Pavao 11. redak napisao naopako.

5. U mjerodavnom kulturnom okruženju kosa žena obično se vidjela i nije bila skrivena velom (usp. 1 Tim 2,9; 1 Pt 3,3). Ali poganski običaji u Korintu poticali su nečasno spolno ponašanje, i heteroseksualno i homoseksualno, a to je bio problem za crkvu u Korintu. Duga kosa kod muškaraca i, kod žena, duga kosa koja je slobodno padala umjesto da bude podignuta na glavi oboje su upućivali na spremnost na takvo ponašanje.

6. Čitati odlomak kao da govori o velovima donosi više poteškoća. Pavao piše o tome kako se nosi kosa, a ne o pokrivanju žena velom. Ispravno prevedeni, reci 2-16 od početka do kraja govore o frizurama, a ne o velovima.

7. NIV s pravom u cijelom odlomku prevodi *anēr* i *gunē* s „muškarac“ odnosno „žena“, a ne s „muž“ i „supruga“.

Sažetak poglavlja 8: Kosa koja obeščašćuje: 1 Kor 11

1. Čim priznamo da je Pavlov teološki motiv u 1 Kor 11,3 izvor i da on govori o frizurama onih koji na bogoslužnom sastanku prorokuju ili naglas mole, uočavamo da razvija neprekinutu, logičnu i povezanu argumentaciju. Postoji najmanje deset naznaka da tumačenje u smislu izvora i frizura u biti ispravno obuhvaća ono što Pavao piše. Prigovori tumačenju u smislu izvora nisu uvjerljivi.

2. Pavlu nije stalo do kose same po sebi, nego do nečasne poruke koju su prenosile frizure Korinćana. Njihovo ponašanje trebalo je odavati čast Božjim namjerama za muškarce i žene, kako se o njima poučava u Knjizi postanka, a ne izgledati sramotno i suprotno tim namjerama. Važno je u tom kontekstu: tim namjerama pripada vjeran, monogaman, heteroseksualan brak. Pavao naglašava i otkupljenje u Kristu: premda se muškarac i žena u stvaranju razlikuju po svojem spolu, u otkupljenju su sjedinjeni u Gospodinu. Muškarci i žene upućeni su jedni na druge i trebaju doprinose onih drugih. Molitvu i proroštvo trebaju obavljati muškarci i žene tako da odaju čast Bogu, izvoru i stvaranja i otkupljenja.

3. Pavao u ovom odlomku ne govori ništa o vlasti muškarca nad ženom. Isto tako ne govori ništa o tome da bi određene zadaće vodstva i poučavanja u crkvi bile pridržane muškarcima. Želi li se poduprijeti predodžbe o vlasti muškarca nad ženom i o ograničenjima službe žena, to se mora učiniti pozivanjem na druga mjesta u Pismu.

Sažetak poglavlja 9: Žene koje šute? 1 Kor 14

1. Reci 34-35 čine cjelinu odvojenu od 33. retka. Redak 33 ne bi trebalo dijeliti na dva dijela i djelomično povezivati s 34. retkom, kao što se to čini u nekim modernim prijevodima.

2. Sadržaj tih dvaju redaka u oštroj je suprotnosti s okolnim kontekstom. Ta suprotnost otvara pitanja tumačenja za koja nije pronađeno zadovoljavajuće rješenje.

3. Čini se da Pavao kaže kako je šutnja žena propisana zapoviješću Gospodina Isusa. To je još jedna zagonetka.

4. Budući da nema zadovoljavajućeg rješenja za te zagonetke tumačenja, ne možemo reći što bismo trebali misliti o tim recima. Osobito ne možemo prosuditi treba li ograničenje govora žena, koje se

oslanja na neodredivo mjesto Staroga zavjeta (r. 34) i na kulturne razloge (r. 35), vrijediti za crkve u drugim vremenima i kulturama ili ne.

Sažetak poglavlja 10: Dodana šutnja? 1 Kor 14

1. Vjera da je Sveto pismo u svojem izvorno danom obliku Božja objava obvezuje kršćanske učenjake da se što je više moguće pobrinu da crkva rabi točne prijepise i da prepisivačke pogreške ili neizvorne izmjene ne smatra obvezujućima.

2. Tekst koji je u našim današnjim Biblijama otisnut kao 1 Kor 14,34-35 vjerojatno nije izvoran. Najbolje objašnjenje svih trenutno dostupnih dokaza jest da je netko drugi, a ne Pavao, retke 34-35 napisao na rubu kao ranu rubnu bilješku (glosu) ili kao komentar. Prepisivači su tu rubnu bilješku zabunom smatrali dijelom izvorne poslanice i prenijeli je u glavni tekst, ali nisu bili sigurni na koje je mjesto trebaju umetnuti. Umetnuli su je na dva različita mjesta (jedni iza 33. retka, drugi iza 40. retka).

3. To objašnjenje odgovara svim dostupnim dokazima, i vanjskima i unutarnjima. Ne proturječi nijednom vjerodostojnom dokazu. Rješava svaki povijesni i tumačiteljski problem povezan s tim recima, uključujući sva relevantna obilježja nalaza u rukopisima. Nijedno drugo objašnjenje ne ispunjava te kriterije.

Sažetak poglavlja 11: Poučavanje i 1 Tim 2: poteškoće

1. Svrha Pavlovih uputa u Prvoj poslanici Timoteju jest suzbiti krivi nauk i bezbožnost te promicati ispravan nauk i pobožnost u Kristu.

2. O značenju ograničenja koje Pavao u 1 Tim 2,11-15 nameće ženama vodi se rasprava. Među najvećim poteškoćama s kojima se moraju suočiti svi tumači jesu (a) nepotpunost naših podataka o prilikama u Efezu, (b) nesigurnost glede značenja rijetkoga glagola *authenteō* u 12. retku i (c) Pavlov sažet način pisanja u odlučujućem odlomku.

3. Rasprava o značenju Pavlova ograničenja nije nadmetanje između apsolutnog i univerzalnog tumačenja s jedne strane i uvjetovanog i ograničenog tumačenja s druge. Obje strane priznaju da Pavlova namjera mora na neki način biti ograničena kako bi bila spojiva s njegovim odobravanjem poučavanja koje obavljaju žene. Sporna je vrsta ograničenja koje je on namjeravao.

4. Egalitaristi su predložili da je Pavlovo ograničenje u 12. retku ograničeno na uklanjanje određenog prolaznog problema u Efezu. Ali bilo im je teško pronaći objašnjenje onoga što Pavao misli koje bi odgovaralo i dostupnim dokazima o stvarnim zbivanjima u Efezu i pojedinostima onoga što Pavao piše. Ukazao sam na četiri teška pitanja na koja egalitarna tumačenja teško mogu odgovoriti.

5. Komplementaristi tvrde da je Pavlu u 12. retku stalo do toga tko u crkvi daje autoritativnu pouku. Ali s tim su povezane ozbiljne poteškoće. Među njima su sljedeće:

- „Ne dopuštam“ / „Trenutno ne dopuštam“ bio bi neobičan način izražavanja kad bi se htjelo postaviti trajno pravilo koje vrijedi za sva javna okupljanja crkve u sva vremena i na svim mjestima. Pavlovo ograničenje odnosi se na određene osobe koje su pod njegovom nadležnošću. Taj se način izražavanja nigdje drugdje u Bibliji ne rabi za postavljanje trajnoga pravila. Općevaljano načelo može se izvesti samo ako se 13. redak shvati kao Pavlovo pozivanje na načelo stvaranja.

- Pavao nigdje jasno ne kaže da vodstvo mjesne crkve mora biti pridržano isključivo muškarcima. Da je Pavao u 12. retku htio sačuvati vlast vodstva muškaraca, morao bi ženama zabraniti i da prorokuju muškarcima; ali u Prvoj poslanici Korinćanima on je to dopustio.
- Sveto pismo izričito ne priznaje neku posebnu djelatnost autoritativnog poučavanja koja bi se razlikovala od drugih kršćanskih djelatnosti poučavanja i bila dodijeljena određenoj skupini muškaraca.
- Ako je Pavao doista mišljenja (kako tvrde komplementaristi) da Post 2 poučava načelo stvaranja o autoritativnom muškom vodstvu koje vrijedi za crkvu, onda bi to načelo moralo vrijediti za cijeli život. Ali komplementaristi tome sami proturječe time što oklijevaju primijeniti ga tako široko. Njihova analiza ne daje uvjerljivo objašnjenje zašto se Pavao oslanja na Knjigu postanka.

6. Rasprava je zapela u slijepoj ulici. Potreban je novi početak. Većina komentatora s obiju strana polazila je od toga da Pavao u 1 Tim 2 daje upute posebno za ponašanje na javnim okupljanjima crkve. Ali to ne odgovara pojedinostima onoga što Pavao piše. Da bi se izašlo iz slijepe ulice, najprije treba uvidjeti da 2. poglavlje nije usmjereno na javno okupljanje crkve.

Sažetak poglavlja 12: Poučavanje i 1 Tim 2: ključevi iz konteksta

1. Četiri ključa otvaraju put tumačenju redaka 2,9-15 koje je potpuno ukorijenjeno u književnom i povijesnom kontekstu. Prvi se sastoji u tome da osiguramo da te retke doista čitamo u kontekstu 1,1-2,8. Drugi se sastoji u tome da dva dulja odlomka o ženama u Prvoj poslanici Timoteju promatramo zajedno. Kad vidimo što se iz 5,3-16 može doznati o povijesnom kontekstu, bolje se stavljamo u položaj Timoteja, prvoga čitatelja poslanice. To znatno pridonosi našem razumijevanju redaka 2,9-15. Treći ključ sastojat će se u tome da značenje riječi *authenteō* najprije privremeno utvrdimo iz konteksta, a zatim ga provjerimo u odnosu na raspon mogućih značenja. Četvrti ključ sastojat će se u tome da pazimo na putokaze koje Pavao postavlja u 15. retku.

2. Podaci o povijesnoj pozadini crkve u Efezu otkrivaju sredinu u kojoj su se prakticirale magijske vještine i astrologija. Pavao u svojoj poslanici aludira na magiju i astrološke predodžbe. Krivi nauk koji kruži u Efezu uključuje vračanje i astrologiju. Oduprijeti se tim utjecajima duhovna je borba protiv nevidljivih sila zla.

3. U recima 11-12 Pavlu je stalo do određenih imućnih žena čije bezbožno ponašanje izaziva njegove oštre opomene u recima 9-10. One su besposlene. Odijevaju se nepristojno i s rasipnim sjajem. Idu od kuće do kuće, svaka u potrazi za muškarcem koji će zadovoljiti njezine spolne požude, i šire krivi nauk. Umjesto toga te žene trebaju naučiti činiti dobra djela, u potpunoj podložnosti Bogu, i živjeti miran, bogobojazan život. Te su žene pod utjecajem zla. Čini se da su one krive učiteljice koje su još ostale u crkvi i kojima se Timotej treba pozabaviti. On ih mora ukoriti i pobrinuti se da nijedna od njih ne preuzme službu starješine ili đakonice u crkvi prije nego što dokaže svoj obnovljeni život i promijenjeni karakter.

Sažetak poglavlja 13: Poučavanje i 1 Tim 2: Pavlova argumentacija

1. Primijenimo li treći ključ, čini se da *authenteō* u kontekstu 1 Tim 2,9-12 znači „nadvladati“. Pavlu je stalo do sljedećega: „Ne dopuštam krivoj učiteljici u skupoj i nedoličnoj odjeći, bez pristojnosti i samosvladavanja, da poučava muškarca i da ga nadvlada: neka bude mirna i puna strahopoštovanja i neka nauči ponašati se u skladu s istinom, u potpunoj podložnosti Bogu.“

2. To tumačenje bez teškoća objašnjava zašto se Pavao u recima 13-14 poziva na Knjigu postanka. Pavao podcrtava svoju tvrdnju iz redaka 11-12 time što se vraća na prvu duhovnu borbu o kojoj izvještava Pismo: ondje je Sotona prevario ženu tako da je prihvatila zabranjeno znanje; ona je krivo poučila muškarca i nadvladala ga – s teškim posljedicama.

3. Pavao bira tu rijetku riječ jer se u istom smislu rabi u astrološkoj predaji; ta je predaja dio krivoga nauka koji šire bogate žene. Riječ se povezuje i s vračanjem i sa smrću, suprotnošću spasenja.

4. Ta linija tumačenja rasvjetljuje značenje 15. retka, koji se tradicionalno smatra teškim retkom. On govori o spasenju koje je ostvareno rođenjem Mesije, uz pogled sa strane na vjerovanja Artemidina kulta.

5. Primijenimo li četvrti ključ, vidimo da Pavao u 15. retku postavlja dva putokaza. Čitatelju pokazuje da „ženu“ u recima 11-12 („ona će“ u 15. retku) poistovjećuje sa „ženama“ u recima 9-10 („one ostanu“ u 15. retku). To potvrđuje da se Pavlova uputa u recima 11-12 treba odnositi na žene iz redaka 9-10. Osim toga on rabi neuobičajen rječnik kako bi uspostavio upadljivu jezičnu i tematsku vezu između 2,15 (*teknogonia*) i 5,14 (*teknogoneō*). To dodatno potvrđuje da čitatelji mogu bolje razumjeti kontekst ako njegove izjave o ženama u 2. poglavlju čitaju uz njegove izjave o ženama u 5. poglavlju.

6. Gornje tumačenje uklapa se u Pavlov neprekinut, povezan tijek misli koji počinje u 1. poglavlju i provlači se kroz cijelu poslanicu. Pokazuje kako 2. poglavlje prelazi u 3. poglavlje. Osim toga odgovara na četiri teška pitanja o 2,12 na koja sam ukazao gore u 11. poglavlju.

7. Odlomak 1 Tim 2 ne opravdava ni opću zabranu poučavanja za žene u crkvi ni opću zabranu da žene u crkvi vrše vlast.

Sažetak poglavlja 14: Žene kao voditeljice crkve? Biblijski pregled

1. Pravilo prema kojem samo muškarci smiju voditi crkvu ne može se opravdati ni s 1 Kor 14,34-35 ni s 1 Tim 2,11-15.

2. To što je Isus izabrao dvanaestoricu židovskih muškaraca za apostole ne određuje koji uvjeti vrijede za vodstvo mjesne crkve.

3. U Starom zavjetu poučavanje je velikim dijelom, ali ne isključivo, bilo u rukama svećenika. Svećenička je funkcija po Isusu dovedena do ispunjenja; i u Kristu su svi vjernici „svećenici“. Ako se svećeništvo želi izjednačiti s vodstvom ili sa zadaćom poučavanja, onda su zadaće vodstva i poučavanja sada potencijalno otvorene cijelom Božjem narodu, bez obzira na spol.

4. U 4., 5., 7. i 8. poglavlju ispitali smo predodžbe o „ulozi glave“. Ef 5, Post 1-3 i 1 Kor 11 ne podupiru ograničenja službe žena.

5. Voditi crkvu i poučavati u crkvi može se preklapati; ali to su različite djelatnosti. Zabrana poučavanja za žene ne bi dokazivala da žene ne smiju postati starješine. Obratno, dopuštenje da žene poučavaju ne dokazuje da smiju postati starješine.

6. Žene su u ranoj crkvi obavljale istaknute zadaće. Imale su mjerodavan udio i tako su ih doživljavali i oni izvana. Ali to nam ne govori pojedinačno jesu li žene u mjesnim crkvama bile postavljane na priznate položaje vodstva.

7. Treba paziti da se novozavjetni dokazi o djelatnostima i ulogama žena ni precijene ni podcijene. Tako se, na primjer, ne može dokazati da je Feba imala vodeću funkciju u nekoj crkvi; obratno, možemo s velikom sigurnošću reći da je Junija bila istaknuta misionarska apostolica.

8. U Novom zavjetu ne nalazimo imenom spomenute žene za koje bi se s praktičnom sigurnošću moglo utvrditi da su bile starješine. Ali isto vrijedi i za muškarce, osim posebnih slučajeva (Petar i Ivan). Proširimo li svoju potragu na vjerojatnosti, možemo pronaći i muškarce i žene – osim ako je postojala jasna zabrana službe starješine za žene.

9. U povijesnom i kulturnom kontekstu novozavjetnoga mišljenja i života ne bi se općenito polazilo od toga da samo muškarci mogu biti starješine. Da su apostoli namjeravali da žene nikada ne sudjeluju u vodstvu crkve i ne služe kao starješine, morali bi to jasno reći kako bi crkvi dali smjernicu za budućnost. Ali odlomci koji govore o starješinama ili voditeljima, kao Dj 14,23; 1 Pt 5,1-5; Heb 13,17, ne sadrže izjave koje bi službu starješine ili vodstvo ograničile na muškarce.

Sažetak poglavlja 15: Žene kao starješine? 1 Tim 3

1. Najopširnije upute o postavljanju starješina nalaze se u popisima uvjeta za službu starješine koje sastavlja Pavao (1 Tim 3,1-7; Tit 1,5-9). Suprotno dojmu koji ostavlja većina engleskih prijevoda, ti popisi u grčkom tekstu ne sadrže jasno isključenje žena. Ugledni komplementarni učenjaci to priznaju. Ti odlomci (osobito 1 Tim 3) sadrže pozitivne naznake da žene mogu ispunjavati uvjete za „starješine“, u smislu u kojem Novi zavjet rabi taj pojam.

2. Idiomatski izraz „muž jedne žene“, koji Pavao rabi u 1 Tim 3,2 i Tit 1,6, cilja na vjernost kršćanskoj spolnoj etici i treba ga shvatiti generički, tako da uključuje i „ženu jednoga muža“.

3. Odlučujuća zadaća starješina ili pastora sastoji se u tome da budu čuvari stada. Iz toga ne slijedi da samo muškarci trebaju biti starješine ili pastori. Ako „muža jedne žene“ shvatimo generički, svih sedamnaest uvjeta koje Pavao nabraja u 1 Tim 3,1-7 osobine su i ponašanja koja se nalaze i kod muškaraca i kod žena. Isto se obilježje provlači i kroz odgovarajući popis u Tit 1,5-9.

4. Sažeto: Pismo ne podupire opću zabranu da žene postanu starješine crkve. Isto tako ne postoji zabrana da žene obavljaju bilo koju drugu zadaću u mjesnoj crkvi. Komplementarnost (nadopunjavanje) muškaraca i žena upućuje na to da je korisno imati u vodstvu i muškarce i žene.

5. U poglavljima od 11. do 15. objasnio sam što 1 Tim 2-3 znači za poučavanje koje obavljaju žene i za žene u službi starješine. To objašnjenje uzima u obzir dostupne nalaze Novoga zavjeta i podatke o povijesnom i kulturnom kontekstu; ima jednostavnost kojoj nisu potrebna nepotkrijepljena nagađanja; i baca svjetlo na daljnja područja izvan neposrednoga težišta našega istraživanja. Ta tri obilježja daju razlog da mu se vjeruje.

Sažetak poglavlja 16: Podvući crtu i približiti se jedni drugima

1. Rezultati dobiveni u poglavljima od 2. do 15. podupiru pogled na brak koji nije hijerarhijski i koji je djelomično komplementaran; ujedno odbacuju svaku opću zabranu da žene u crkvama poučavaju ili vode.

2. Pojam podložnosti treba razumjeti u kontekstu kršćanskoga paradoksa poniznosti i jednakosti. Svi koji pripadaju Božjem narodu ravnopravni su baštinici njegove preobilne milosti. Zbog primjera Is-

usa Krista poniznost je u središtu kršćanskoga života.

3. Naši rezultati ne ovise o pretpostavkama o tome u kojoj bi mjeri stvaranje ili novo stvorenje trebalo usmjeravati ponašanje vjernika. Ali dobro se uklapaju u sadašnje stanje u kojem se stvaranje (kao pozadina) i novo stvorenje (kao prednji plan) preklapaju.

4. Muževi su pozvani služiti svojim ženama umjesto da vladaju nad njima. Pozivati žene u vodstvo crkve ne proturječi Svetom pismu. Nema razloga bojati se da bi ti pozivi mogli dovesti do pomutnje među spolovima.

5. Neka tumačenja ne sežu dovoljno daleko jer je tumač imao premala očekivanja od Pisma. Pomno proučavanje tekstova trebalo bi dovesti do toga da biblijske autore iznova cijenimo – na slavu Božju.

6. Kad crkve, savezi crkava i druga udruženja za sebe tvrde da su evanđeoski, time priznaju obvezu da slušaju ono što Novi zavjet kaže o jedinstvu.

7. Trenutno na objema stranama rasprave obilježene taborskim mišljenjem postoje slabosti. Razlike u mišljenjima u tumačenju zahtijevaju daljnji rad kako bi se došlo do jedinstva.

8. Tvrdnje egalitarista da komplementariste pokreću niske pobude treba odbaciti.

9. Komplementaristi moraju preusmjeriti svoje razumijevanje rasprave. Egalitarni pogledi na brak ili na službu žena ne vode u teološki liberalizam. Među vjernicima koji priznaju autoritet Biblije odlučujuća pitanja nisu pitanja poslušnosti Pismu, nego pitanja tumačenja koja treba razjasniti ortodoksnim metodama. Vrijeme je da komplementaristi prestanu tvrditi kako evanđeosko protivljenje komplementarnim tumačenjima ugrožava autoritet Pisma ili istinu evanđelja.

10. Isus moli za jedinstvo onih koji će ga slijediti (Iv 17,11.20-23), kako bi svijet spoznao da ga je Otac poslao. U pogledu na svijet usredotočenom na Krista to je iznimno važan cilj. Apostolska uputa da se sve učini kako bi se sačuvalo jedinstvo zahtijeva novi razgovor na temelju uzajamnoga poštovanja. Tko je zauzeo suprotna stajališta o vodstvu ili službi žena, mora uvidjeti da to nije temeljno pitanje evanđelja; mora iznova ispitati biblijske argumente, paziti da primjenjuje samo pouzdane metode tumačenja i, prije svega, posvetiti više pozornosti i dati veću težinu kontekstu i tijeku misli dotičnih odlomaka. U međuvremenu trebamo prihvaćati jedni druge kao što je Gospodin prihvatio sve nas (Rim 15,7).